

ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ

Introduction

Salutation

1:1 Παῦλος, ἀπόστολος—οὐκ ἀπ’ ἀνθρώπων οὐδὲ δι’ ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ Πατρός, τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν—**2** καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοί, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας· **3** Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου ἡμῶν¹ Ἰησοῦ Χριστοῦ, **4** τοῦ δόντος ἑαυτὸν περὶ² τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέλῃται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος³ πονηροῦ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἡμῶν, **5** ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Paul is disappointed

6 Θαυμάζω ὅτι οὕτως⁴ ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ,⁵ εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον **7**—ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, εἰ μὴ τινὲς εἰσιν οἱ ταρασσόντες ὑμᾶς καὶ θέλοντες μεταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. **8** Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς, ἡ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ, εὐαγγελίζηται ὑμῖν⁶ παρ’ ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. **9** Ὡς προειρήκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω· Εἴ τις ὑμᾶς⁷ εὐαγγελίζειται παρ’ ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω.

10 Ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἢ τὸν Θεόν; Ἡ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσκειν; Εἰ γὰρ⁸ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἦμην.

Paul’s credentials

1:11 Γνωρίζω δὲ⁹ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ’ ἐμοῦ ὅτι οὐκ ἔστιν κατὰ ἄνθρωπον· **12** οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ¹⁰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτό, οὔτε ἐδιδάχθην· ἀλλὰ δι’ ἀποκαλύψεως¹¹ Χριστοῦ.

¹ και κυριου ημων f³⁵ P^{46,51}B [93%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 312 xA [4%] NU | 12 [3%]

² περι f³⁵ P⁴⁶xA [55%] RP, HF, CP | υπερ P⁵¹B [45%] OC, TR, NU

³ ενεστωτος αιωνος f³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 2 του 1 P^{46,51}xA, B [2%] NU

⁴ ουτως f³⁵ P⁵¹xA, B [65%] RP, HF, CP, NU | ουτω f³⁵ P⁴⁶ [34%] OC, TR | --- [1%] (I include this for the record, to show that the dropping of final *sigma* before a consonant was by no means automatic, and thus to ‘justify’ my use of the full form at all points. The percentage at 4:3 and 4:29 is even higher.)

⁵ χριστου f³⁵ P⁵¹xA, B [97%] RP, HF, OC, TR, CP[NU] | --- P⁴⁶ [0.5%] | three other variants [2.5%]

⁶ ευαγγελιζεται υμιν f³⁵ (A) (53.7%) RP, OC, TR, CP[NU] | ~ 21 P⁵¹B (1.5%) | ευαγγελιζεται 2 (43.7%) HF | 1 x (1.2%) (Scattered among the variants, 1.5% of the MSS have ημιν, 4.4% have υμας, 1.3% and A have ευαγγελισται, 0.3% have ευαγγελισεται, 1% have ευαγγελιζετε, 0.5% have ευαγγελιζετε.)

⁷ υμας rell | υμιν [4%] CP

⁸ γαρ f³⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP | --- P⁴⁶xA, B [6%] NU

⁹ δε f³⁵ P⁴⁶xA [98%] RP, HF, OC, TR, CP | γαρ B [1%] NU | --- [1%] | one other variant

¹⁰ παρα rell | παρ P⁴⁶ [1%] CP

¹¹ αποκαλυψεως f³⁵ [20%] | 1 ησου P⁴⁶(0261)xA, B [80%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

How he was before

13 Ἦκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστροφήν ποτε ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπόρθουν αὐτήν· **14** καὶ προέκοπτον ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας¹ ἐν τῷ γένει μου, περισσοτέρως ζηλωτῆς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων.

Then he was re-cycled

15 Ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ Θεός²—ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ—**16** ἀποκαλύψαι τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοὶ ἵνα εὐαγγελίζωμαι³ αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι, **17** οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους· ἀλλὰ⁴ ἀπῆλθον εἰς Ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς Δαμασκόν.

A new life and ministry

18 Ἐπειτα, μετὰ ἔτη τρία, ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Πέτρον,⁵ καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε. **19** (Ἔτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ Ἰάκωβον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου. **20** Ἄ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὅτι οὐ ψεύδομαι.) **21** Ἐπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα⁶ τῆς Συρίας καὶ τῆς Κιλικίας. **22** Ἦμην δὲ ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας (ταῖς ἐν Χριστῷ) **23**—μόνον δὲ ἀκούοντες ᾗσαν ὅτι «Ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν ἣν ποτε ἐπόρθει.» **24** Καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν Θεόν.

How he was recognized by the apostolate

2:1 Ἐπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς Ἱεροσόλυμα, μετὰ Βαρνάβαν, συμπαραλαβὼν καὶ Τίτον. **2** Ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσιν. Κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσιν, μή πως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον. **3** Ἀλλ' οὐδὲ Τίτος, ὁ σὺν ἐμοί, Ἑλλήν ὢν, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι· **4** διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους (οἵτινες παρεισῆλθον κατασκοπεῖν τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδουλώσωσιν⁷), **5** οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἵξαμεν τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς.—**6** Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναι τι (ὅποιοί ποτε⁸ ᾗσαν οὐδέν μοι διαφέρει· πρόσωπον⁹ Θεὸς

¹ συνηλικιωτας *rell* | 1 μου [1%] CP

² ο θεος **f**³⁵ **NA** [99%] RP, HF, OC, TR, CP[NU] | --- **P**⁴⁶B [1%]

³ ευαγγελιζωμαι **f**³⁵ **NA, B** [73%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | ευαγγελιζομαι [25%] | ευαγγελισωμαι **P**⁴⁶ [1%] | two other variants [1%]

⁴ αλλα *rell* | αλλ [8%] TR, ECM

⁵ πετρον **f**³⁵ (97.8%) RP, HF, OC, TR, CP | κηφαν **P**^{46, 51} **NA, B** (2.2%) NU

⁶ κλιματα *rell* | κληματα A [14%]

⁷ καταδουλωσωσιν **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | καταδουλωσουσιν **NA, B, C** [1.5%] NU | καταδουλωσωσιν **P**⁴⁶ [1.5%] | three other variants

⁸ ποτε *rell* | τε [1%] CP

⁹ προσωπον **f**³⁵ B, C [92%] RP, HF, OC, TR | 1 ο **P**⁴⁶ **NA** [8%] CP[NU]

ἀνθρώπου οὐ λαμβάνει¹)—ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκοῦντες οὐδὲν προσανέθεντο, **7** ἀλλὰ τοῦναντίον, ἰδόντες ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας, καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς **8** (ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς ἐνήργησεν καὶ ἐμοὶ² εἰς τὰ ἔθνη), **9** καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβα κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς μὲν³ εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν· **10** μόνον⁴ τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν,⁵ ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι.

Paul has to rebuke Peter

11 Ὅτε δὲ ἦλθεν Πέτρος⁶ εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. **12** Πρὸ τοῦ γὰρ ἔλθεῖν τινὰς ἀπὸ Ἰακώβου, μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν.⁷ ὅτε δὲ ἦλθον ὑπέστελλεν καὶ ἀφώριζεν⁸ ἑαυτόν, φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς. **13** Καὶ συνυπεκρίθησαν⁹ αὐτῷ καὶ¹⁰ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, ὥστε καὶ¹¹ Βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει.¹² **14** Ἀλλ' ὅτε εἶδον ὅτι οὐκ ὀρθοδοῦσιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου, εἶπον τῷ Πέτρῳ¹³ ἔμπροσθεν πάντων· «Εἰ σύ, Ἰουδαῖος ὑπάρχων, ἐθνικῶς ζῆς καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς,¹⁴ τί¹⁵ τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαῖ-ζειν; **15** Ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι (καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί), **16** εἰδότες¹⁶ ὅτι οὐ δικαιоῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεῦσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου· διότι¹⁷ οὐ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμου¹⁸ πᾶσα σὰρξ. **17** Εἰ δὲ ζητοῦντες

¹ λαμβανει *rell* | συλλαμβανει CP

² και εμοι *f*³⁵ *NA*,B [89%] RP,HF,OC,TR,CP,NU | καμοι P⁴⁶A,C [10%] | 1 εν 2 [1%]

³ μεν *f*³⁵ A,C [45%] RP | --- *NB* [55%] HF,OC,TR,CP,NU

⁴ μονον *rell* | 1 δε [3%] CP

⁵ μνημονευωμεν *rell* | μνημονευομεν [15%]

⁶ πετρος *f*³⁵ (92.8%) RP,HF,OC,TR,CP | κηφας *NA*,B,C (6.2%) NU | a long omission (1%)

⁷ συνησθιεν *rell* | συνισθιεν [4.5%] CP | συνησθειον P⁴⁶ [0.5%] | two other variants

⁸ αφωριζεν *rell* | αφοριζεν [17%]

⁹ συνυπεκριθησαν *rell* | συνυποκριθησαν CP | two other spellings [3%]

¹⁰ και *f*³⁵ *NA*,C [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] | --- P⁴⁶B [1%]

¹¹ και *rell* | --- CP

¹² αυτων τη υποκρισει *rell* | ~ 312 [10%]

¹³ πετρω *f*³⁵ (94.5%) RP,HF,OC,TR,CP | κηφα P⁴⁶*NA*,B,C (4.6%) NU | a long omission (0.8%)

¹⁴ ζης και ουκ (ουχ 4.3%, ουχι 4.3%) ιουδαικως *f*³⁵ (86.9%) RP,HF,OC,TR(CP) | 124 (5%) | ~ 2 ουχι 41 B (1.7%) NU | ~ 2 ουχ (ουκ 1.7%) 41 *NA*,C (3.7%) | 1 P⁴⁶ (0.7%) | ~ 341 (0.7%) | ~ 241 (0.3%) | 134 (0.3%) | a long omission (0.8%)

¹⁵ τι *f*³⁵ [92%] RP,HF,OC,TR,CP | πως P⁴⁶*NA*,B,C [8%] NU

¹⁶ ειδοτες *f*³⁵ P⁴⁶A [88%] RP,HF,TR,CP | 1 δε *NB*,C [10%] OC[NU] | 1 ουν [2%] (OC has small print.)

¹⁷ διοτι *f*³⁵ C [90%] RP,HF,OC,TR,CP | οτι P⁴⁶*NA*,B,I [7%] NU | --- [3%]

¹⁸ ου δικαιωθησεται εξ εργων νομου *f*³⁵ [90%] RP,HF,OC,TR,CP | ~ 34512 P⁴⁶*NA*,C,I [9%]

δικαιωθῆναι ἐν Χριστῷ εὐρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἁμαρτωλοί, ἄρα Χριστὸς ἁμαρτίας διάκονος; Μὴ γένοιτο.

18 »Εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν συνίστημι.¹ **19** Ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον ἵνα Θεῷ ζήσω. **20** Χριστῷ συνεσταύρωμαι, ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· ὁ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντός με καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. **21** Οὐκ ἄθετῶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ· εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ἄρα Χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανεν.»

Law or faith

3:1 Ὡ ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκηεν² τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι,³ οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη ἐν ὑμῖν⁴ ἐσταυρωμένος; **2** Τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν· ἐξ ἔργων νόμου τὸ Πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; **3** Οὕτως ἀνόητοί ἐστε; Ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε; **4** Τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ—εἴ γε καὶ⁵ εἰκῇ; **5** Ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ Πνεῦμα καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως;—**6** καθὼς Ἀβραάμ⁶ «ἐπίστευσεν τῷ Θεῷ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.»

7 Γινώσκετε ἄρα ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ⁷ Ἀβραάμ. **8** Προϊδοῦσα δὲ ἡ Γραφὴ ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοὶ τὰ ἔθνη ὁ Θεός, προευηγγελίσαστο τῷ Ἀβραάμ ὅτι «Ἐνευλογηθήσονται⁸ ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη.» **9** Ὡστε, οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ.

The curse of the law

10 Ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσίν, ὑπὸ κατάραν εἰσίν· γέγραπται γάρ,⁹

NU | ~ 3452 B | three other variants [1%]

¹ συνίστημι f³⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP | συνιστανω P⁴⁶ ⲬA, B, C [5%] NU | seven other variants, based on the two main ones [5%]

² ἐβάσκηεν f³⁵ [50%] CP | ἐβασκανεν ⲬA, B, C [50%] RP, HF, OC, TR, NU (Why would medieval monks revive a classical spelling?)

³ τη (—τη CP) ἀληθεια μὴ πειθεσθαι (πειθεσθε 3.6%) f³⁵ C (97%) RP, HF, OC, TR (CP) | --- ⲬA, B (3%) NU

⁴ ἐν ὑμῖν (ἡμῖν 1%) f³⁵ (90.5%) RP, HF, OC, TR, CP | --- ⲬA, B, C (9.5%) NU

⁵ καὶ rell | --- P⁴⁶ [1%] CP

⁶ ἄβρααμ f³⁵ [40%] | ἄβρααμ [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (Since collators down through the years have generally not bothered to record breathing marks, the percentages are guesses, but the testimony of f³⁵ is guaranteed. Unless an uncial consistently marks breathing, the absence of a mark cannot be trusted.) [When Jehovah changed Abram's name to Abraham (Genesis 17:5) the intervocalic aspiration in Hebrew is adequately represented in English by 'h'; but so far as I know, there is no way in Greek to indicate intervocalic aspiration within a word—the only alternative to losing the aspiration altogether would be to place it at the beginning of the word, as f³⁵ does.]

⁷ εἰσιν υἱοὶ f³⁵ A, C [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 P⁴⁶ ⲬB [1.5%] NU | 1 οἱ 2 [3.5%]

⁸ ἐνευλογηθήσονται f³⁵ P⁴⁶ ⲬA, B, C [94%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | ευλογηθήσονται [6%] some TRs

⁹ γὰρ f³⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 ὅτι ⲬA, B, C [6%] NU | 1 τι P⁴⁶

«Ἐπικατάρατος πᾶς ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν¹ πᾶσιν τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά.» **11** Ὅτι δὲ ἐν² νόμῳ οὐδεὶς δικαιούται παρὰ τῷ Θεῷ δῆλον, ὅτι «Ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται.» **12** Ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως, ἀλλ' «Ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος³ ζήσεται ἐν αὐτοῖς.»

13 Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος⁴ ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα—γέγραπται γάρ,⁵ «Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμιάμενος ἐπὶ ξύλου» —**14** ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραὰμ γένηται ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως.

The covenant with Abraham

15 Ἀδελφοί·⁶ κατὰ ἄνθρωπον λέγω· ὅμως ἀνθρώπου, κεκυρωμένην διαθήκην οὐδεὶς ἀθετεῖ ἢ ἐπιδιατάσσεται. **16** Τῷ δὲ Ἀβραὰμ ἐρρέθησαν⁷ αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. Οὐ λέγει «καὶ⁸ τοῖς σπέρμασιν,» ὥς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὥς ἐφ' ἑνός, «καὶ τῷ σπέρματί σου,»⁹ ὅς ἐστιν Χριστός. **17** Τοῦτο δὲ λέγω· διαθήκην προκεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς Χριστὸν¹⁰ ὁ μετὰ ἔτη τετρακόσια καὶ τριάκοντα¹¹ γεγωνὸς νόμος οὐκ ἀκυροῖ, εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. **18** Εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας, τῷ δὲ Ἀβραὰμ δι' ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ Θεός.

The law was a guardian

19 Τί οὖν ὁ νόμος; Τῶν παραβάσεων χάριν προσετέθη, ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα τῷ¹² ἐπήγγελται· διαταγεῖς¹³ δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου. **20** (Ὁ δὲ μεσίτης ἑνὸς οὐκ ἔστιν, ὁ δὲ Θεὸς εἷς ἐστιν.) **21** Ὁ οὖν νόμος κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ;¹⁴ Μὴ γένοιτο. Εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος ὁ δυνάμενος ζωοποιῆσαι, ὄντως ἂν ἐκ νόμου ἦν¹⁵ ἡ δικαιοσύνη. **22** Ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ

¹ ἐν f³⁵ A,C [91%] RP,HF,OC,TR,CP | --- P⁴⁶xB [8%] NU | ἐπὶ [1%]

² ἐν rell | 1 τῷ [1%] CP

³ ἄνθρωπος f³⁵ (93.1%) RP,HF,OC,TR,CP | --- P⁴⁶xA,B,C (6.6%) NU | long omissions (0.3%)

⁴ γενομενος rell | γινομενος CP

⁵ γεγραπται γαρ f³⁵ x [97%] RP,HF,OC,TR,CP | ~ οτι 1 P⁴⁶A,B,C [3%] NU

⁶ ἀδελφοι rell | --- [1%] CP

⁷ ἐρρεθησαν f³⁵ xA,B,C,I [40%] HF,OC,CP,NU | ἐρεθησαν [4%] | ἐρρηθησαν [55%] RP,TR | ἐρηθησαν [1%]

⁸ και rell | --- [2%] CP

⁹ σου rell | --- [3%] CP

¹⁰ εἰς χριστον f³⁵ I,0176 [95.5%] RP,HF,OC,TR,CP | --- P⁴⁶xA,B,C [4.5%] NU

¹¹ ἐτη τετρακοσια και τριακοντα f³⁵ 0176 [91%] RP,HF,OC,TR,CP | ~ 2341 P⁴⁶xA,B,C [9%] NU

¹² ω f³⁵ P⁴⁶xA,B,C [75%] RP,HF,OC,TR,CP,NU | ο [25%]

¹³ διαταγεῖς rell | διαταγεισα CP | διαταγης [4%] | διαταγῖς [0.5%]

¹⁴ του θεου f³⁵ xA,C [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] | --- P⁴⁶B | 2 [0.5%] | 1 χριστου [0.5%]

¹⁵ αν εκ νομου ην f³⁵ 0176^v (86.4%) RP,HF,OC,TR | 12 του 34 (1.5%) | ~ 2314 A,C (1.5%) NU | ~ 2341 x (4%) | 234 (3.1%) CP | 123 (0.7%) | ~ 231 (1.5%) | ~ εν 314 B (alone) | ~ εν 341 P⁴⁶ (alone) | four other readings (1%)

Γραφή τὰ¹ πάντα ὑπὸ ἀμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσιν.

23 Πρὸ τοῦ δὲ² ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα, συγκεκλεισμένοι³ εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι. **24** Ὡστε, ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν. **25** Ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν.

26 Πάντες γὰρ⁴ υἱοὶ Θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. **27** Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθητε Χριστόν ἐνεδύσασθε **28**—οὐκ ἐν Ἰουδαίῳ οὐδὲ Ἑλλήνι, οὐκ ἐν δοῦλῳ οὐδὲ⁵ ἐλεύθερος, οὐκ ἐν ἄρσεν καὶ θήλῃ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ—**29** εἰ δὲ ὑμεῖς⁶ Χριστοῦ, ἄρα τοῦ Ἀβραὰμ σπέρμα ἐστὲ καὶ⁷ κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.

Sons or slaves

4:1 Λέγω δέ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὢν, **2** ἀλλ'⁸ ὑπὸ ἐπιτρόπους ἐστὶν καὶ οἰκονόμους ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός. **3** Οὕτως καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἦμεν νήπιοι ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἦμεν⁹ δεδουλωμένοι. **4** Ὅτε δὲ ἦλθεν τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον¹⁰ ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον,¹¹ **5** ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν. **6** Ὅτι¹² δέ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν¹³ κρᾶζον, «Ἀββᾶ, ὁ Πατήρ.» **7** Ὡστε οὐκέτι εἰ δοῦλος ἀλλ'¹⁴ υἱός, εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος Θεοῦ διὰ Χριστοῦ.¹⁵

Paul's concern

8 Ἀλλὰ τότε μὲν, οὐκ εἰδότες Θεόν, ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει¹⁶ οὔσιν

¹ τα *rell* | --- [1%] CP

² δε *rell* | --- [2%] CP | γαρ [1%] | ~ δε του [5%] OC

³ συγκεκλεισμενοι **f**³⁵ C,0176 [97%] RP,HF,OC,TR,CP | συνκλειομενοι P⁴⁶A,B [0.5%] | συνκλιομενοι **κ** [0.5%] | συγκλειομενοι [2%] NU

⁴ γαρ *rell* | --- [1%] CP

⁵ ουδε *rell* | ουδ CP | ουτε [1%]

⁶ υμεις *rell* | του CP

⁷ και **f**³⁵ [96%] RP,HF,OC,TR | --- **κ**A,B,C [4%] CP,NU

⁸ αλλ **f**³⁵ C [60%] ECM | αλλα **κ**A,B [40%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

⁹ ημεν **f**³⁵ A,B,C [98%] RP,HF,OC,TR,CP | ημεθα P⁴⁶**κ** [2%] NU

¹⁰ γενομενον **f**³⁵ P⁴⁶**κ**A,B,C [86%] RP,HF,OC,TR,NU | γεννωμενον [8%] CP | γεννομενον [5%] | γενωμενον [1%]

¹¹ νομον *rell* | νομου [1%] CP

¹² οτι *rell* | οτε [3%] CP

¹³ υμων **f**³⁵ [93%] RP,HF,OC,TR,CP | ημων P⁴⁶**κ**A,B,C [7%] NU | one other variant

¹⁴ αλλ **f**³⁵ [30%] RP,HF,OC,TR,ECM | αλλα P⁴⁶**κ**A,B,C [70%] CP,NU

¹⁵ θεου δια χριστου **f**³⁵ (74%) RP,HF,OC,TR,CP | 23 (1.3%) | 12 ιησου 3 (14.4%) | 2 ιησου 3 (0.7%) | ~ 21 P⁴⁶**κ**A,B,C (1.5%) NU | --- (0.7%) | μεν 1 συγκληρονομος δε 3 (6.4%) | four other readings (1%)

¹⁶ μη φυσει **f**³⁵ [90%] RP,HF,OC,TR,CP | ~ 21 P⁴⁶**κ**(A,B)C [8%] NU | four others [2%]

θεοῖς. **9** Νῦν δὲ γνόντες Θεόν—μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ—πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ, καὶ πτωχὰ, στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε; **10** Ἡμέρας παρατηρεῖσθε καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτούς. **11** Φοβοῦμαι ὑμᾶς, μή πως εἰκῇ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς.

12 Γίνεσθε ὡς ἐγώ, ὅτι καὶ γὰρ ὡς ὑμεῖς, ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν. Οὐδὲν με ἡδίκησατε. **13** Οἶδατε δὲ ὅτι δι' ἀσθενείαν τῆς σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ πρότερον. **14** Καὶ τὸν πειρασμόν μου¹ τὸν² ἐν τῇ σαρκί μου οὐκ ἐξουθενήσατε οὐδὲ ἐξεπτύσατε, ἀλλ'³ ὡς ἄγγελον Θεοῦ ἐδέξασθέ με, ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν. **15** Τίς⁴ οὖν ἦν⁵ ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν; Μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν ὅτι εἰ δυνατόν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν⁶ ἐδώκατέ μοι. **16** Ὡστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν;

17 Ζηλοῦσιν ὑμᾶς—οὐ καλῶς ἀλλὰ⁷ ἐκκλειῖσαι⁸ ὑμᾶς θέλουσιν, ἵνα αὐτοὺς ζηλοῦτε.⁹ **18** Καλὸν δὲ τὸ¹⁰ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάντοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ παρεῖναι με πρὸς ὑμᾶς.

19 Τεκνία¹¹ μου, οὓς πάλιν ὠδίνω ἄχρις¹² οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν **20**—ἤθελον δὲ παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου· ὅτι ἀποροῦμαι ἐν ὑμῖν.

‘Hagar’ vs ‘Sarah’

21 Λέγετέ μοι, οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε; **22** Γέγραπται γὰρ ὅτι Ἀβραὰμ δύο υἱοὺς ἔσχεν· ἓνα ἐκ τῆς παιδίσκης καὶ ἓνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. **23** Ἀλλ'¹³ ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδίσκης κατὰ σάρκα γεγέννηται, ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας διὰ τῆς¹⁴ ἐπαγγελίας, **24** ἣτινὰ ἐστὶν ἀλληγορούμενα. Αὗται γὰρ εἰσιν¹⁵ δύο διαθηकाί· μία μὲν ἀπὸ ὅρους Σινᾶ, εἰς δουλείαν γεννώσα, ἥτις ἐστὶν Ἄγαρ¹⁶ **25** (τὸ γὰρ Ἄγαρ¹⁷ Σινᾶ ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ,

¹ μου **f**³⁵ **P**⁴⁶**C** (86.9%) **RP, HF, OC, TR, CP** | --- (11.4%) | ὑμῶν **NA, B** (1.7%) **NU**

² τον **f**³⁵ **C** (97.8%) **RP, HF, OC, TR, CP** | --- **P**⁴⁶**NA, B** (2.2%) **NU**

³ ἀλλ *rell* **ECM** | ἀλλα **P**⁴⁶**B** [1%] **NU**

⁴ τις **f**³⁵ [93%] **RP, HF, OC, TR, CP** | που **P**⁴⁶**NA, B, C** [7%] **NU**

⁵ ἦν **f**³⁵ [80%] **RP, HF, OC, TR, CP** | --- **P**⁴⁶**NA, B, C** [20%] **NU**

⁶ ἂν **f**³⁵ [96%] **RP, HF, OC, TR, CP** | --- **P**⁴⁶**NA, B, C** [3%] **NU** | two other variants [1%]

⁷ ἀλλα *rell* | ἀλλ **C** [18%] **ECM**

⁸ ἐκκλεισαι *rell* | ἐκκλησαι [13%] | four other spellings **NA** [3%]

⁹ ζηλοῦτε **f**³⁵ **NA, B, C** (85.5%) **RP, HF, OC, TR, NU** | ζηλοῦται (8.3%) | ζηλωτε (4.5%) | ζηλωται (0.7%) | five other readings (1.2%) | ζηλουσθε **CP**

¹⁰ το **f**³⁵ [95%] **RP, HF, OC, TR, CP** | --- **NA, B, C** [5%] **NU**

¹¹ τεκνία **f**³⁵ (**A**)**C** [98%] **RP, HF, OC, TR, CP** | τεκνα **NB** [2%] **NU**

¹² ἀχρις **f**³⁵ **A, C** [96%] **HF, OC, TR, CP** | μεχρις **NB** [3%] **NU** | ἀχρι [1%] **RP**

¹³ ἀλλ *rell* | καὶ **CP** | ἀλλα **B**

¹⁴ δια τῆς **f**³⁵ **B** [94%] **RP, HF, OC, TR, CP** | δι **P**⁴⁶**NA, C** [4%] **NU** | κατ [2%]

¹⁵ εἰσιν **f**³⁵ **P**⁴⁶**A, B, C** [95%] **RP, HF, OC, CP, NU** | 1 αὶ **N** [5%] **TR**

¹⁶ ἄγαρ **f**³⁵ **OC, TR, CP** | ἄγαρ **RP, HF, NU**

¹⁷ γαρ ἀγαρ **f**³⁵ (90.4%) **RP, HF, OC, TR, CP** | 1 **NC** (2.5%) | 2 (0.3%) | δε 2 **A, B** (5%) **NU** | δε

συστοιχεί¹ δὲ τῇ νῦν Ἱερουσαλήμ,² δουλεύει δὲ³ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς).
26 ἡ δὲ ἄνω Ἱερουσαλήμ ἐλευθέρα ἐστίν, ἥτις ἐστὶν μήτηρ πάντων⁴ ἡμῶν.
27 Γέγραπται γάρ· «Εὐφράνθητι, στεῖρα, ἡ οὐ τίκτουσα· ῥῆξον καὶ βόησον, ἡ οὐκ ὠδίνουσα· ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα.» **28** Ἡμεῖς⁵ δέ, ἀδελφοί, κατὰ Ἰσαάκ, ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν.⁶ **29** Ἀλλ' ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς ἐδίωκεν τὸν κατὰ Πνεῦμα, οὕτως καὶ νῦν.
30 Ἀλλὰ τί λέγει ἡ Γραφή; «Ἐκβαλε⁷ τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς, οὐ γὰρ μὴ⁸ κληρονομήσῃ⁹ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας.»
31 Ἄρα,¹⁰ ἀδελφοί, οὐκ ἐσμέν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας.

Freedom in Christ

5:1 Τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν ἡ¹¹ Χριστὸς ἡμᾶς¹² ἡλευθέρωσεν στήκετε,¹³ καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε. **2** Ἴδε, ἐγώ, Παῦλος, λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει.¹⁴ **3** Μαρτύρομαι δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι.¹⁵ **4** Κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ¹⁶ Χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε· τῆς χάριτος ἐξεπέσετε.¹⁷
5 Ἡμεῖς γὰρ Πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. **6** Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη.

P⁴⁶ (alone) | three long omissions [homoioteleuton] (1.7%)

¹ συστοιχεί *rell* | συστύχει [15%] | συνστοιχεί P⁴⁶B | six further spellings [3%]

² ἱερουσαλήμ f³⁵ [80%] RP,OC,TR,CP | ἱερουσαλημ [20%] HF,NU (Unless an uncial consistently marks breathing, the absence of a mark cannot be trusted.)

³ δε f³⁵ [73%] RP,HF,OC,TR,CP | γαρ P⁴⁶XA,B,C [7%] NU | νυν [20%]

⁴ παντων f³⁵ A [96%] RP,HF,OC,TR,CP | --- P⁴⁶XB,C [4%] NU

⁵ ημεεις f³⁵ XA,C [97%] RP,HF,OC,TR,CP | υμεις P⁴⁶B [3%] NU

⁶ εσμεν f³⁵ XA,C [97%] RP,HF,OC,TR,CP | εστε P⁴⁶B [3%] NU

⁷ εκβαλε *rell* | εκβαλλε [1%] CP | εκβαλαι [1%]

⁸ γαρ μη *rell* | ~ 21 [1%] OC | 1 P⁴⁶ [2%]

⁹ κληρονομησει f³⁵ A,C [9%] RP,HF,TR | κληρονομησει P⁴⁶XB [10%] OC,CP,NU

¹⁰ αρα f³⁵ P⁴⁶ [92%] RP,HF,OC,TR,CP | διο XB [4%] NU | ημεις δε A,C [3%] | 1 ουν [1%] | two other variants

¹¹ ουν η f³⁵ (80%) RP,HF,OC,TR | 1 (5.4%) | 2 (3.5%) | --- XA,B,C (6.3%) NU | 12 ο (2.3%) CP | 1 ο (2.1%) | 2 ο (0.3%)

¹² χριστος ημας f³⁵ C (89.6%) RP,HF,OC,TR,CP | ~ 21 XA,B (2.3%) NU | 1 υμας (7.6%) | 1 (0.5%)

¹³ στηκετε f³⁵ (91.9%) RP,HF,OC,TR,CP | 1 ουν XA,B,C (6.9%) NU | στητε (0.2%) | στητε ουν (0.3%) | στηκεται ουν (0.7%)

¹⁴ ωφελησει *rell* | οφελησει [4%] CP | ωφελιση [4%]

¹⁵ ποιησαι *rell* | ποιησας CP | πληρωσαι [6%]

¹⁶ του f³⁵ A [92%] RP,HF,OC,TR,CP | --- P^{46,135}XB,C [8%] NU

¹⁷ εξεπεσετε f³⁵ [45%] HF | εξεπεσατε P^{46,135}XA,B,C [54%] RP,OC,TR,CP,NU | two other variants [1%]

7 Ἐτρέχετε καλῶς· τίς ὑμᾶς ἐνέκοψεν¹ τῇ² ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; 8 Ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς. 9 Μικρὰ ζύμη³ ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. 10 Ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε· ὁ δὲ ταράσσων ὑμᾶς βαστάσει τὸ κρῖμα, ὅστις ἂν⁴ ᾗ.

11 Ἐγὼ δέ, ἀδελφοί, εἰ περιτομὴν ἔτι κηρύσσω, τί ἔτι διώκομαι; Ἄρα κατήργηται τὸ σκάνδαλον τοῦ σταυροῦ. 12 Ὅφελον καὶ ἀποκόψονται⁵ οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς.

13 Ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί· μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις. 14 Ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἐνὶ λόγῳ πληροῦται,⁶ ἐν τῷ «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.»⁷ 15 Εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ⁸ ὑπὸ⁹ ἀλλήλων ἀναλωθῇτε.

Spirit vs flesh

16 Λέγω δέ· Πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. 17 Ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ Πνεύματος, τὸ δὲ Πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκὸς· ταῦτα δὲ¹⁰ ἀντίκειται¹¹ ἀλλήλοις,¹² ἵνα μὴ ἂ ἂν¹³ θέλητε, ταῦτα ποιῇτε. 18 Εἰ δὲ Πνεύματι ἄγεσθε οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον.¹⁴

19 Φανερά δὲ ἐστὶν τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς, ἅτινά ἐστιν· μοιχεία, πορνεία,¹⁵ ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, 20 εἰδωλολατρία,¹⁶ φαρμακεία,¹⁷ ἔχθραι, ἔρις,¹⁸ ζῆλοι,¹⁹

¹ ενεκοψεν *rell* | ανεκοψεν [1%] TR | one other variant [1%]

² τη *f*³⁵ P⁴⁶C [99.5%] RP, HF, OC, TR, CP[N]U | --- *XA, B*

³ ζυμη *rell* | ζημοι CP

⁴ αν *f*³⁵ C [95%] RP, HF, OC, TR, CP | εαν P^{46,135} *XA, B* [5%] NU

⁵ αποκοψονται *rell* | αποκοψωνται P^{46,135v} [1%] CP

⁶ πληροται *f*³⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP | πεπληρωται P^{46,135v} *XA, B, C* [5%] NU | three other readings [1%]

⁷ σεαυτον *f*³⁵ P^{135v} *XA, B, C* [55%] HF, OC, NU | εαυτον P⁴⁶ [45%] RP, TR, CP (It would be easy to drop a C—ΩCCEAYTON)

⁸ μη *rell* | μηπω CP

⁹ υπο *f*³⁵ A, C [92%] RP, HF, TR | υπ P^{46,135v} *XB* [8%] OC, CP, NU

¹⁰ δε *f*³⁵ A, C [99%] RP, HF, OC, TR, CP | γαρ P^{46v} *XB* [1%] NU

¹¹ αντικειται *rell* | αντικεινται [28%] CP

¹² αντικειται αλληλοις *f*³⁵ P^{46v} *X* [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 (A)B, C [5%] NU

¹³ αν *f*³⁵ B [93%] RP, HF, OC, TR, CP | εαν *XA* [5%] NU | --- C [2%]

¹⁴ υπο νομον *rell* | απο νομου CP

¹⁵ μοιχεια πορνεια *f*³⁵ [90%] RP, HF, OC, TR(CP) | ~ 21 [7%] | 2 (*X*)A, B, C [2%] NU | --- [1%]

¹⁶ ειδωλολατρια *f*³⁵ C [85%] OC, CP, NU | ειδωλολατρεια *XA, B* [12%] RP, HF, TR | ειδωλωλατρια [2%] | three other spellings [1%]

¹⁷ φαρμακεια *rell* | φαρμακια *XA* [5%] CP | φαρμακειαι [7%]

¹⁸ ερις *f*³⁵ *XA, B* [50%] NU | ερεις C [50%] RP, HF, OC, TR, CP

¹⁹ ζηλοι *f*³⁵ *XC* [98%] RP, HF, OC, TR, CP | ζηλος B [1.5%] NU | two other readings [0.5%]

θυμοί, ἐριθεΐαι, διχοστασίαι, αἰρέσεις, **21** φθόνοι, φόνοι,¹ μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις· ἃ προλέγω² ὑμῖν, καθὼς καὶ³ προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν.

22 Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη,⁴ πίστις, **23** πραότης,⁵ ἐγκράτεια—κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστιν νόμος. **24** Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ⁶ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασιν καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις.

25 Εἰ ζῶμεν Πνεύματι, Πνεύματι καὶ στοιχῶμεν.⁷ **26** Μὴ γινώμεθα⁸ κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλοῦμενοι,⁹ ἀλλήλοις¹⁰ φθονοῦντες.

Practical instructions

6:1 Ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῇ¹¹ ἄνθρωπος ἐν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς, οἱ πνευματικοί, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος,¹² σκοπῶν σεαυτὸν μὴ καὶ σὺ πειρασθῆς. **2** Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε¹³ τὸν νόμον τοῦ¹⁴ Χριστοῦ. **3** Εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναι τι, μηδὲν ὄν, ἑαυτὸν φρεναπατᾷ.¹⁵ **4** Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ¹⁶ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἔξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον. **5** Ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βαστάσει.

6 Κοινωνεῖτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. **7** Μὴ πλανᾶσθε, Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται· ὁ γὰρ ἐὰν σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει **8**—ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα ἑαυτοῦ ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν· ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον.

¹ φονοί f³⁵ A,C [98%] RP,HF,OC,TR,CP | --- P⁴⁶xB [2%] NU (An easy case of homoioteleuton.)

² α προλεγω *rell* | απερ λεγω CP

³ και f³⁵ A,C [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP | --- P⁴⁶xB [1.5%] NU

⁴ αγαθωσυνη *rell* | αγαθοσυνη [25%]

⁵ πραοτης f³⁵ [98%] RP,HF,OC,TR,CP | πραυτης P⁴⁶xA,B,C [2%] NU

⁶ χριστου f³⁵ P⁴⁶ [95%] RP,HF,OC,TR,CP | ι ησου xA,B,C [5%] [NU]

⁷ στοιχωμεν *rell* | στιχουμεν [13%] CP

⁸ γινωμεθα f³⁵ xA,C [61%] RP,HF,OC,TR,NU | γινομεθα [9%] | γενωμεθα [20%] CP | γενομεθα [9%] | γεινωμεθα P⁴⁶B [1%]

⁹ προκαλουμενοι f³⁵ P⁴⁶xA,B,C [75%] RP,HF,OC,TR,NU | προσκαλουμενοι [25%] CP

¹⁰ αλληλοις f³⁵ xA,C [60%] RP,HF,OC,TR,CP,NU | αλληλους P⁴⁶B [40%]

¹¹ προληφθη f³⁵ C [94%] RP,HF,OC,TR | προσληφθη [4%] CP | προλημφθη P⁴⁶xA,B [1%] NU | three other spellings [1%]

¹² πραοτητος f³⁵ A,C [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP | πραυτητος P⁴⁶xB [1.5%] NU

¹³ αναπληρωσατε f³⁵ xA,C [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP | αναπληρωσετε B [1%] NU | αποπληρωσετε P⁴⁶ | one other variant

¹⁴ του *rell* | --- CP

¹⁵ εαυτον φρεναπατα f³⁵ [93%] RP,HF,OC,TR,CP | ~ 21 P⁴⁶xA,B,C [7%] NU

¹⁶ εαυτου *rell* | αυτου [10%]

9 Τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν,¹ καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν,² μὴ ἐκλυόμενοι. 10 Ἄρα οὖν, ὥς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα³ τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως.

Boast in the cross

11 Ἴδετε πηλίκους ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. 12 Ὅσοι θέλουσιν εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκί, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ⁴ διώκωνται.⁵ 13 Οὐδὲ γὰρ οἱ περιτετμημένοι⁶ αὐτοὶ νόμον φυλάσσουν, ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχῶνται.⁷ 14 Ἐμοὶ δέ, μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἔμοι κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ⁸ κόσμῳ. 15 Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε⁹ περιτομή τι ἰσχύει¹⁰ οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις. 16 Καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνην ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ.

17 Τοῦ λοιποῦ, κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω, ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ¹¹ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω.

Sign-off

18 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν, ἀδελφοί. Ἀμήν.¹²

¹ ἐκκακῶμεν **f**³⁵ C [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP | ἐγκακῶμεν **NA**(B) [1.5%] NU

² θερίσομεν **f**³⁵ A, B [85%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | θερισώμεν **NC** [15%]

³ ἐργαζώμεθα **f**³⁵ **NB**, C [82%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | ἐργαζομεθα A [15%] | ἐργασώμεθα **P**⁴⁶ [2%] | ἐργασομεθα [1%]

⁴ μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ χριστοῦ **f**³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 23451 **NA**, C [2%] NU | ~ 2345 ἰησοῦ 1 **P**⁴⁶ B [1%] | three other variants [1%]

⁵ διώκωνται **f**³⁵ **NB** [65%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | διωκονται **P**⁴⁶ A, C [32%] | διωκοντε [3%]

⁶ περιτετμημενοι **f**³⁵ **P**⁴⁶ B [66%] RP, HF, OC, CP | περιτεμνομενοι **NA**, C [32%] TR, NU | four other spellings [2%]

⁷ καυχῶνται *rell* | καυχησονται [10%]

⁸ τῷ **f**³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **P**⁴⁶ **NA**, B, C [2%] NU

⁹ ἐν γὰρ χριστοῦ ἰησοῦ οὔτε **f**³⁵ **NA**, C (96.5%) RP, HF, OC, TR, CP | οὔτε γὰρ **P**⁴⁶ B (3%) NU | two other readings (0.5%)

¹⁰ ἰσχύει **f**³⁵ [96.5%] RP, HF, OC, TR, CP | ἐστὶν **P**⁴⁶ **NA**, B, C [3.5%] NU

¹¹ κυρίου ἰησοῦ **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | 2 **P**⁴⁶ A, B, C [1%] NU | 12 χριστοῦ **N** [0.5%] | χριστοῦ [2.5%] | 1 ἡμῶν 2 χριστοῦ [0.5%] | three other variants [0.5%]

¹² The citation of **f**³⁵ is based on thirty-seven MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1617, 1637, 1725, 1732, 1761, 1855, 1864, 1865, 1892, 2080, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587, 2723 and 2817—all of which I collated myself. 204, 1100, 1637, 1865, 2554 and 2587 are ‘perfect’ representatives of **f**³⁵ in Galatians, as they stand, as were the exemplars of another five. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Meteora, Athens, Mt. Athos [eight different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected

in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I used the ECM and Reuben Swanson's excellent collations (*New Testament Greek Manuscripts: Galatians* [Ed. Reuben Swanson, Wheaton: Tyndale House Publishers, 1999]). For Galatians Swanson collated 78 MSS, six being fragmentary (for any given variant set there will usually be at least 70 MSS listed), and I occasionally supplemented from Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 2\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 10\%$ —by comparing Swanson with *TuT*, I believe one can make a fairly accurate extrapolation. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.